I ENGENE OMKRING LODSKOVEN

Af (†) **Niels Chr. Bahn.**

Lærer Niels Chr. Bahn, Hørsholm, var født 24. 6. 1866 i boelsstedet ved Lodskov, hvor hans fader, Peter Bahn, var skovfoged under Løvenborg. I sommeren 1946 gæstede lærer Bahn for sidste gang — to år før sin død d. 3. 6. 1948 — sin barndomsegn. På stedet korrigerede han sine optegnelser, som var skrevet et par år i forvejen. Han tegnede også et rids over egnen og indføjede de gamle navne. Efter dette rids er vedføjede kortskitse udarbejdet.

Kundby sogns sydøstlige del udgøres af en stor eng- og mosestrækning omfattende Kundby, Vognserup og Trønninge enge. Sammen med Knabstrup og Løvenborg enge danner de en af Sjællands største engstrækninger.

Mod øst danner Tuse å grænse mod Butterup sogn; medens Knabstrup dige mod syd skiller mellem Kundby og Mørkøv sogne. Oprindelig har disse enge været en sø, der gennem Tuse å stod i forbindelse med Holbæk fjord.

Det har været en ferskvandssø. Under tørvelaget findes sandbund med mange skaller af dammuslinger. I tørven er endvidere fundet takker af elsdyr og Krondyr, tænder af vildsvin m. m. Engfladen er ikke plan, men højest midt på. Fra den nordre bred kan man ikke se bredden på sydsiden. Gennem engen løber tre vandløb, som forgrener sig, og under navnet Tuse å udmunder i Holbæk fjord. Den midterste å — T u s e å — kommer fra Knabstrup egnen. Den løber mod nord og danner skel mellem Kundby og Buttrup sogne. Østligere løber R e g s t r u p å, som gennemstrømmer dammene ved Løvenborg. Endelig er der

Kobbelåen. Den kommer fra søerne ved Torbenfeld og danner grænsen mellem Kundby og Vognserup enge.

Vognserup enge deles i flere dele med egne navne, som sikkert stammer fra meget gammel tid. Mod vest ligger Asenkrogen, østligere Birket og Møllehaven. Denne sidste grænser til Vognserup mark nr. 5. Her har i fortiden ligget en mindre vandmølle. Derfra stammer vel engens navn. Endnu lige før århundredskiftet fandtes her murbrokker og rester af murværk. Stedet findes lidt øst for Kobbelbroen. Også den gamle mølledam kan kendes endnu i form af en jordvold fra Kobbelbroen til Kildebanken. Denne jordvold ses tydeligt på Lundbyes billede: Malkepladsen på Vognserup enge. Kilderne på Kildebanken har rimeligvis fyldt Mølledammen og givet vand til at drive en kværn.

Kobbelåen havde i hin tid et andet løb, end den har i nutiden. Den gang løb den mod nord gennem Skaltrediget forbi Urebrohusene, gennem Gislinge mose til Lammefjorden. Sådan ses dens løb på Caspar Wessels kort fra ca. 1770. I begyndelsen af det 19 århundrede er åens løb ført mod øst langs engenes nordside, til den udmunder i Tuseå.

Historien melder intet om, hvorfor åens løb er forandret. I mit hjem fandtes et åregulativ: en liste over lodsejerne langs åen, samt bestemmelser om hvilke parter, der påhvilede ejeren at oprense og vedligeholde. Det årlige åsyn afholdtes i juli måned, og til den tid måtte åen være renset for planter og sandbunker.

Nord for Kobbelåen ligger Vognserup mark nr.5, det gamle Skyttehus og Skovlodderne. Den del af mark nr. 5, som ligger mellem åen og Lodskov kaldes Skyttevænget. Da man grundforbedrede Vognserup enge i årene 1881—84, blev der i Skyttevænget bygget en barak til bolig for arbejderne. Barakken stod kun de 3—4 år arbejdet varede.

Skyttehuset beboedes omkring 1760 af skytten

Grønbeck, der foruden den til huset hørende jordlod på ca. 4 tdr. land også havde brugsretten til Skyttevænget. I vore dage beboedes huset af vægter Lars Christensens enke —

Kort over Lodskov, Trørødhuse og Vognstrup Enge.

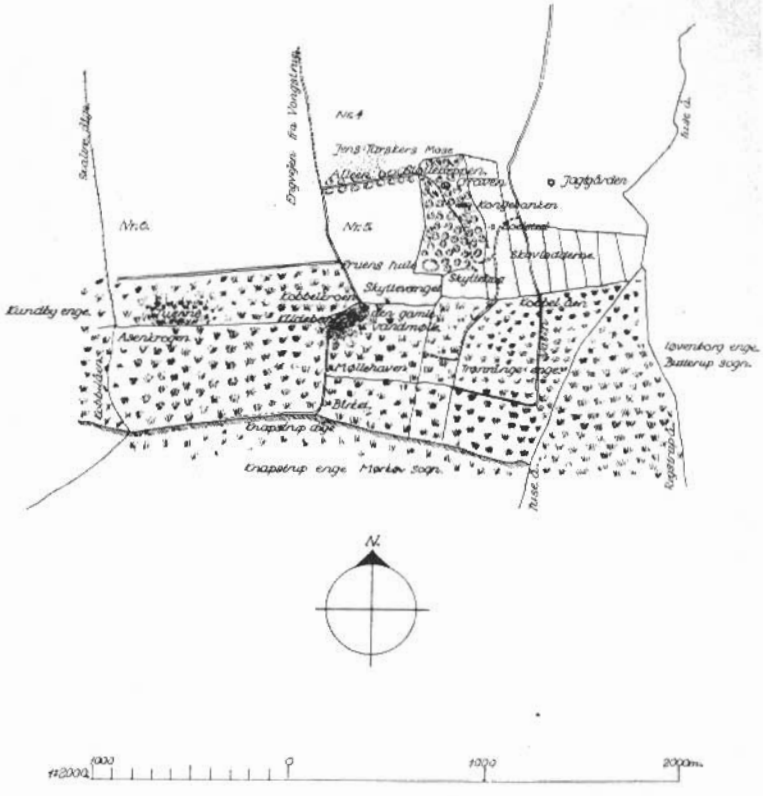

gamle Lisbeth, som døde 16. dec. 1910 i en alder af 90 år og hendes søn, sadelmager Jens P. Larsen. Da godsejer Teisen købte V o g n s e r u p, fulgte L o d s k o v og Skyttehuset med i købet. De 4 tdr. land lagdes under mark nr. 5, og huset beboes nu af en mand, som arbejder på gården.

Boelsstedet ved Lodskoven efter J. Th. Lundbyes maleri 1846—47.

Skovlodderne har vistnok henligget som kratbevokset overdrev. I matrikkel-arkivet i København findes et kort fra 1793, der viser skov »under opelskning« på Skovlodderne. Ved udskiftningen er de delt mellem gårdene i Trønninge. På lignende måde er Trønninge enge delt mellem gårdene i byen. Fra Trønninge fører en vej ud til engene, hvor den kaldes »Vasen«. Det blev på egnen udtalt med dyb å-lyd »Våsen«.

Trønninge enge er i forsommeren et prægtigt blomsterflor. Den gule kabbeleje vokser overalt på fugtige steder. Læge-kokleare danner hvidblomstrende bevoksninger, hvor der er mere tørt. I de senere år har guldkarse bredt sig overordentlig meget. Længere hen på sommeren finder man strandnellike og hvid leverurt. I tørvegravene findes en rig bevoksning af grå pil og krybende pil. I digerne og åen vokser smukke brudelys.

Høsletten er betydelig. Fra drengeårene husker jeg,

Boelsstedet ved Lodskoven, fot. c. 1930.

hvordan 10—12 mand på rad brugte leen i Møllehaven. Når de kom til ende med de lange skår, strøg de samtidigt leerne. Det kunne høres vidt omkring. Nu høres den musik ikke mere. Slåmaskinernes klapren har afløst den.

Dyrelivet i engene var også rigt. For 60—70 år siden var der store flokke af vildgæs. Hen på høsten så man gerne hver aften store kileformede flokke på vej mod Lammefjorden. Nu er sådanne flokke et sjældent syn. Storke var der også mange af. Reder fandtes på Skyttehuset, Storgården i Trønninge, Vognserup, Løvenborg og flere steder. Alle rederne er nu forsvundne. Også den sorte stork så man hver sommer. Endnu så sent som 1894 så jeg et par sorte storke på engen. Bekkasiner og vildænder var almindelige. Lærkesangen lød vidt omkring, og viberne kredsede skrigende over hovedet på mennesker, som færdedes på engen. Gravænder rugede i rævegrave i Lodskov og i hegnet til Vognserup mark nr. 4.

Forårstiden var tørveskæringens tid. Mosen indeholdt en rigdom af tørv, mest skæretørv. Da tørvegravene stod fulde af vand, måtte man først pumpe vandet ud. Dertil

anvendtes en pumpe — et såkaldt paternosterbånd. Det var en skråtliggende rende af træ. I renden fandtes en sammenhængende kæde af træstykker. På hvert led sad en firkantet træplade, som passede i renden. Foroven og forneden var anbragt en mølle med 6 vinger ligesom på en garnhaspe. Den øverste var på hver side forsynet med et håndsving, hvori to mand trak. Derved førtes kæden rundt, og træpladerne førte vandet op gennem renden. I hvert håndsving var fastgjort et reb, hvori nogle drenge trak. Det var en fest at være med til. Ved tørveskæringen anvendtes en særlig spade med et tyndt fladt blad, der var slebet knivskarpt. Først afsattes en »bænk« på ca. 1 alens bredde. Græstørv og muldlag gravedes bort, til man nåede tørven. »Bænken«s overflade skovledes ren, og så tog man fat på udstikningen af tørven med tørvespaden. Efter udstikningen så »bænken«s overflade ud som tegningen:

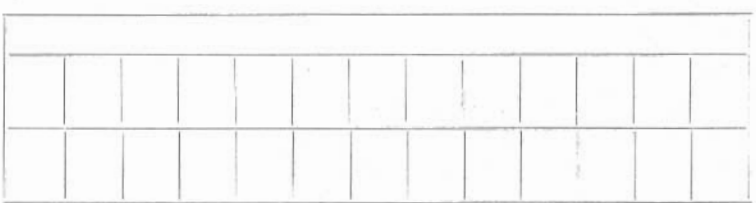

Så tog gamle Rasmus Nielsen fat. Han stod i sine træskostøvler på gravens bund. Med sin skarpe spade skar han tørvene løse en for en, og med et kast verfede han dem op på engen. Tørvene læssedes på en trillebør og kørtes ud til »sættestedet«, hvor de stilledes på højkant. Når »sættestedet« var fuldt, lignede det en stor sort flade, og her henstod tørvene en tid for at tørres. Senere blev tørven »radet«, d. v. s. stillet i rækker — gerne i tre lag. Det underste lag stilledes på højkant. Ovenpå denne række lagdes to lag på fladen ligesom murstenene i en mur.

Efter yderligere tørring rejstes tørven i runde kegleformede stakke, der kaldtes »skruer«. Itubrudte stykker

af tørven puttedes ind i skruerne. Disse stykker kaldtes »gnallinger« eller »gumlinger«. Man var altid flere i gang med at skrue tørven, og da gik arbejdet med liv og lyst. Der var kappestrid om, hvem der kunne rejse de fleste og største skruer. Havde man muret en rigtig stor og pæn skrue, kunne det hænde, at den pludselig fik slagside og ramlede sammen. Den uheldige bygmester måtte høre mange skoser: Højhed står for fald o. lign. Arbejdet måtte gøres om, og det sinkede jo en del. Når tørven var helt tør, blev den kørt hjem og bragt i hus.

Ved Vognserup enge må endnu omtales et stykke beliggende mellem Kobbelåen og Vognserup mark nr. 6, og mellem engvejen fra Vognserup og Skaltrediget. Dette stykke kaldtes i min barndom »Tuerne«. Det var overvokset med stargræstuer, der kunne blive over 1 alen høje. Mellem tuerne voksede gråpil, røn, el og birk, og den bittersøde natskygge vævede med sine lange ranker et fletværk mellem buskene. Det var en hel jungle. I vintertiden og i våde somre stod der vand mellem tuerne, og da var der ufarbart. Kun i tørre somre kunne man færdes mellem tuerne. Ræven luskede om, og viberne skreg. Det var et eventyr at komme derud i en uberørt natur. Ved engenes grundforbedring omkring 1882 blev tuerne skåret af og brændt. Ved udgrøftning og afvanding blev tuerne forvandlet til gode græsgange, men et stykke vild og ejendommelig natur forsvandt. Hvor var der frisk og dejligt på engen en forårsdag. Solen skinnede, lærken sang, viben skreg, og kabbelejen blomstrede gult, det var, som hele naturen kaldte, og man mindedes Kaalunds lille vers: »Menneske, hvor kan du sidde inde, medens den blomstrende jord står brud«.

L o d s k o v (ca. 30 tdr. land) danner en langagtig firkant omgiven af Vognserup hovmark nr. 4 mod nord og nr. 5 mod vest, samt Skyttevænget og Skyttehuslodden mod syd. Øst for skoven ligger et boelsted matr. nr. 1 b, samt et husmandssted. Disse ejendomme er forhenvæ-

Reinboths grav i Lodskoven 1932.

rende skovlodder til Storgården i Trønninge, hvorfra de i sin tid er udskiftet. Lodskov var tidligere lystskov under Løvenborg og kendt for sine høje, smukke bøgetræer og store kraftige ege.

Den ene halvdel af skoven skråner mod syd. Her er i forårstiden et rigt flor af blomster. Hvide og gule anemoner, guldstjerner, lærkesporer og lungeurt danner et pragtfuldt tæppe. I skovens sydvestlige hjørne en lille dalsænkning, som kaldes »Fruens hule«. Her samledes ungdommen i gamle dage pinseaften og dansede til harmonikaens toner. Nu er Fruens Hule desværre tilplantet med gran og er næsten utilgængelig. Midt i skoven er der en lille bakke »Kongebanken« med tre store sten, vistnok rester af et dyssekammer.

I skovens nordlige del findes en gravplads, hvor skytten

»Baronens Støttekæp« 1912.

Georg Friedrick Reinboth fra Vognserup blev begravet d. 12. juli 1814 efter kgl. bevilling. Bevillingen blev allerede givet ham i 1807. På initiativ af jægermester Benzon, Løvenborg, blev der i året 1909 rejst en sten på graven med navn og dødsår.

En lindeallé fører fra skovens nordvestlige hjørne mel-

lem hovmarkerne nr. 4 og 5 ud til engvejen fra Vognserup. Hvor alleen fører ud af skoven, stod indtil for få år siden et mægtigt piletræ — Salix fragiles — skørpil. Træet kaldes »Baronens Støttekæp«. Sagnet fortæller, at baron Løvenskjold spadserede her støttende sig til en tyk pilestok. Stokken sank ned i den bløde bund og sad godt fast, hvorfor baronen sagde: »Lad den blive stående og vokse, om den vil«. Stokken slog rod og voksede op til et træ så stort og så tykt, at tre voksne mænd tilsammen næppe kunne spænde om stammen. Alderen tog imidlertid slemt på den gamle kæmpe, og i stormen den 12. febr. 1894 mistede den omtrent halvdelen af kronen. Stammen blev hul, men endda grønnedes den hvert forår, indtil nogle unge mennesker under den første verdenskrig lavede bål i den hule stamme. Det blev dens død. Bullen stod endnu nogle år, men nu er den helt forsvundet.

I Lodskov fandtes omkring 1870—80 en koloni af fiskehejrer — ca. en halv snes reder, der var bygget i toppen af de højeste bøgetræer. Hver sommer holdtes hejrejagt, før ungerne var flyvefærdige, og en del unger blev skudt. Hejren regnedes for en skadelig fugl, da de tog mange fisk. Ved en jagt blev et skud hagl sendt op i en af rederne. Hejreungerne for ud på grenene, og samtidig faldt en stor ål, en aborre og flere karudser ned i hovedet på skytten.

Hejrerne forsvandt, og der kom en koloni af råger i stedet. Der var efterhånden mange hundrede reder. I eet træ er talt 16. Ved pinsetid holdtes jagt på rågeungerne, og nogle år blev der skudt omkring 3000 stk., uden at bestanden derved formindskedes. De fleste af de skudte råger blev afsat til restaurationer og hoteller i hovedstaden.

I Lodskov holdtes en skovfest den 12. juli 1874. Så vidt jeg mindes, var festen arrangeret af Kundby sogns sygekasse. Det var en vældig begivenhed for mange derude, ikke mindst for mig, som lige var fyldt 8 år. I lommepenge fik jeg en mark, det var jo en hel formue, men — en karusseltur kostede 4 skilling, et lod i tombolaen også 4 skl.,

og da begge dele skulle prøves et par gange, var den mark (16 skl.) snart forbrugt. En god ven forærede mig senere 8 skl., det var lige til 2 karusselture, og så var jeg atter blank.

Lodskov er nu solgt fra Løvenborg. Godsejer Teisen, Vognserup, købte den, og lystskovpræget er helt forsvundet. Spadseregangene, der før i tiden holdtes vedlige, gror nu til. De høje smukke bøgetræer og de prægtige ege falder for øksen, og der plantes gran i stedet.

Selv gravstedet henlå i flere år uden vedligeholdelse, men er dog i de senere år atter blevet gjort i stand.

Baronesse Løvenskjold boede en overgang (omkring 1855) på Vognserup. I den tid blev der anlagt en sti fra Søndersøen over hovmarkerne nr. 3 og 4 til Lodskov. Derved blev det lettere for herskabet at komme til skoven, og det var en meget smuk tur ved sommertid.

Gennem nr. 4 gik en dyb grøft, som afvandede marken. Dræning blev først udført omkring 1880. Hvor stien førte over grøften, var en bro dannet af en stor flad sten. Her plantede baronen et asketræ. Det stod endnu i min ungdom, men sørgelig forbidt af vildt og kreaturer. Efter at marken var drænet, forsvandt grøften, broen og asketræet. I samme mark fandtes en mose overvokset med brombær, hindbær og startuer. Den kaldtes »Jens Tærskers Mose«. Efter markens dræning blev den pløjet op. Midt i nr. 4 ligger en lille skov, der kaldes »Remissen«. Det er egentlig en sump bevokset med elletræer. Ved randen af sumpen voksede andre træsorter, også en del gran. På en holm i sumpen voksede liljekonvaller og ved vestsiden voksede en i denne egn ret sjælden plante »Kartebolle« (Dipsacus silvester). Den er vist dog nu forsvunden.